

Neúplné rodiny a jejich sociální zabezpečení v České republice a ve Velké Británii

Andrea Lásková

Fakulta sociálních věd

Universita Karlova

Praha

3. ročník sociologie

Konzultovala: PhDr. Gabriela Munková, CSc.
Práce bude obhajována v 6. semestru studia.

*Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a
použila jen uvedených pramenů a literatury.*

V Praze Dne 15. května 2006

Andrea Lásková

Obsah:

1. Úvod	3
2. Metodologie	3
3. Obecné uvedení do problematiky neúplných rodin	4
3.1. Definice pojmů, které v této práci používám	4
3.2. Typologie neúplných rodin	5
3.3. Nesnáze do kterých se neúplné rodiny dostávají	5
3.4. Statistiky neúplných rodin	6
3.4.1. Statistiky neúplných rodin v České republice	6
3.4.2. Statistiky neúplných rodin ve Velké Británii	8
3.5. Důvody vzniku neúplných rodin v minulosti a dnes	10
4. Neúplná rodina a stát	11
4.1. Sociální zabezpečení neúplných rodin v České republice	12
4.1.1. Rodinná politika v České republice	12
4.1.2. Věcné a peněžité dávky pro neúplné rodiny s dětmi v ČR	13
4.1.3. Sociální služby	17
4.1.4. Daňové opatření	18
4.2. Pomoc neúplným rodinám ve Velké Británii	18
4.2.1. Rodinná politika ve Velké Británii	18
4.2.2. Pomoc neúplným rodinám ve Velké Británii	19
4.2.3. Přídavek na dítě, mateřská a rodičovská dovolená	20
4.2.4. Další formy sociálního zabezpečení neúplné rodiny ve Velké Británii	21
4.2.5. Daňová politika	22
4.2.6. Služby péče o děti	22
5. Porovnání nástrojů rodinné politiky určených neúplným rodinám v ČR a ve VB	24
5.1. Základní shody a rozdíly v politice těchto zemí	24
5.2. Porovnání jednotlivých dávek	25
5.2.1. Porovnání příspěvků a výhod spojených s mateřstvím a rodičovstvím	25
5.2.2. Přídavek na dítě v ČR a ve VB	26
5.2.3. Porovnání příspěvku na výživu dítěte v České republice a ve Velké Británii	27
5.3.2. Sociální služby a služby péče o předškolní děti	28
6. Aktivity státu týkající se sladování práce a rodiny	29
7. Navrhované řešení	30
8. Závěr	32
9. Použité informační zdroje	33
10. Příloha – Projekt bakalářské práce	34

Abstrakt

Rodina jako celek je pro společnost velmi důležitá. V současné době však už není tak pevná a stabilní, jako tomu bylo dříve. Mnohem častěji se rozpadá a vznikají rodiny neúplné, jejichž počet se oproti minulosti mnohonásobně zvýšil. Protože se tyto rodiny mnohem snadněji dostávají do různých problémů než rodiny úplné, snaží se jim určitým způsobem pomáhat stát. To, jak moc by měl stát neúplným rodinám pomáhat, je složitou otázkou. Nadměrná podpora může být zneužívána, nedostatečná může způsobit zvýšení nerovností mezi rodinami úplnými a neúplnými. V této práci popisuji a srovnávám nástroje na pomoc neúplným rodinám používané v České republice a ve Velké Británii. Jednotlivé nástroje obou zemí hodnotím a zjišťuji, že se jejich užití v určitých aspektech liší. Docházím k názoru, že ve Velké Británii je kladen větší důraz na sladování zaměstnání a rodinných povinností osamělých rodičů než je tomu u nás. V České republice jsou naopak osamělí rodiče více podporováni k tomu, aby se svými malými dětmi trávili co nejvíce času. Protože nejsou všechny neúplné rodiny stejné, je obtížné definovat nějaké paušální řešení, pomocí něhož by překonaly své problémy.

The family as a whole is very important for society. But in comparison with the past it isn't as stable and firm at present as it used to be. It breaks up much more often and the number of lone-parent families rises. The number of incomplete families has also increased compared to the past. Because it is much easier for these families to get into various problems, the state aims to help them. The question "How much should the state help lone-parent families?" is a very difficult one. An excessive support may be abused, inadequate support may cause increases in inequalities between complete and incomplete families. In this work I describe and compare the instruments for supporting incomplete families that are used in the Czech Republic and Great Britain. I analyze the individual instruments used in both countries and I find that their use is different in some aspects. I come to the conclusion that there is greater emphasis placed on combining career and family duties in Great Britain than in our country. On the contrary single-parents in Czech Republic are more encouraged to spending as much time as possible with their small children. Because of differences between lone-parent families it is difficult to define an universal solution to clear difficulties of these families.

1. Úvod

Rodina jako celek je velmi důležitá, ovšem v posledních letech značně stoupl počet neúplných rodin. Partneři se mnohem více opouštějí, než tomu bylo dříve a ani manželský svazek už není tolik stabilní. Problémem je, že zatímco se na počátku partnerského vztahu jednalo o osoby dvě, při rozchodu partnerů se často jedná o osoby tři nebo více. Lidé, kteří se rozcházejí nebo rozvádí, totiž často mají jedno nebo více dětí. A právě těmto rodinám bych se ráda v této práci věnovala. Protože se neúplné rodiny mnohem snadněji dostávají do sociálních potíží než rodiny úplné, často jim určitým způsobem pomáhá stát. To, jak se jim snaží vyjít vstříc se budu snažit v následujících řádcích ukázat. Jelikož je pomoc neúplným rodinám ze strany státu nelehkým úkolem, chtěla bych se také zamyslet nad tím, jestli je vůbec nutné tyto rodiny nějak zvlášť podporovat, zda zvolit pasivní, či aktivní politiku a s jakými problémy se můžeme při nadměrné podpoře neúplných rodin setkat. Abychom se nesoustředili jen na Českou republiku, porovnáám některé nástroje sociální politiky u nás s nástroji používanými ve Velké Británii, kde v posledních letech zájem o neúplné rodiny značně stoupl. Budu se soustředit především na poskytování věcných a peněžitých dávek, kdy za jakési srovnávací kritérium budu považovat jejich adresnost/plošnost a porovnáám také dobu jejich pobírání. Dále si budu všimnout podmínek pro poskytování jednotlivých dávek a stanovení jejich výše. Mimo dávek budu komparovat i další důležité nástroje, které jsou k podpoře neúplných rodin používány. Výsledkem by mělo být zhodnocení jednotlivých nástrojů a případný návrh na co nejoptimálnější řešení.

2. Metodologie

Hlavním cílem mé práce je najít prostřednictvím sekundární analýzy dat odpovědi na otázky, které se k problematice neúplných rodin vztahují, porovnat vztah sociální politiky k neúplným rodinám v České republice a ve Velké Británii a navrhnout co nejoptimálnější řešení. Pro lepší ilustraci neúplných rodin budou použity statistiky. Data týkající se České republiky i Velké Británie získám především ze statistických úřadů obou zemí a to zejména ze sčítání lidu provedeného v roce 2001.

3.Obecné uvedení do problematiky neúplných rodin

3.1.Definice pojmů, které v této práci používám

Rodina, rodina úplná a rodina neúplná

Pro to, aby si všichni čtenáři udělali jasnou představu o tom, co je v této práci neúplnou rodinou míněno, považuji za důležité tento pojem vysvětlit dříve, než se pustím do podrobnějšího rozboru této problematiky. Začneme nejprve obecně u rodiny. Je velmi těžké jednoznačně říci, co termín rodina vlastně znamená. Je zde totiž velké množství autorů, kteří se rodinou odborně zabývali nebo ještě zabývají, ovšem každý z nich definuje rodinu odlišně. Sociologický slovník uvádí, že rodina je určitá forma dlouhodobého solidárního soužití osob, které jsou příbuzní a zahrnuje přinejmenším rodiče a děti [Jandourek 2001; 206]. „*Další znaky, toho co je rodina, jsou sociokulturně podmíněny. Patří k nim společné bydlení, příslušnost ke společné příbuzenské linii, společná produkce a konzumování statků atd.*“ [Jandourek 2001; 206]. Rodiny takto pojaté pak můžeme ještě dále rozdělovat na rodiny úplné a rodiny neúplné. Ovšem v různých zemích a společnostech mohou být úplné a neúplné rodiny pojímány jinak, což může způsobit problémy při mezinárodním srovnávání. Abychom však zabránili zkreslení, budeme rodiny úplné chápat jako rodiny, kde oba rodiče alespoň s jedním dítětem žijí ve společné domácnosti, neúplné rodiny pak jako rodiny, kde je přítomen pouze jeden rodič s jedním dítětem nebo s více dětmi. Věkovou hranici dětí stanovovat nebudeme, v této práci nás totiž budou zajímat rodiny, ve kterých žijí závislé děti bez ohledu na věk.

Osamělý rodič a rodič nepřítomný

Poté, co jsem vysvětlila pojem rodina a rozlišila rodinu úplnou a neúplnou, chtěla bych říci, co myslím pojmem „osamělý rodič“ a „rodič nepřítomný“. Pokud bych toto nečinila, mohlo by dojít k nedorozumění. Pod pojmem „osamělý rodič“ si může každý přestavit něco jiného. I rodič, který s dítětem nežije a nemá partnera je prakticky osamělý. V této práci však osamělého rodiče pojímám, jako toho rodiče, který stojí v čele neúplné rodiny. To znamená, že má dítě (děti) ve vlastní péči a žije s nimi ve společné domácnosti. Druhého rodiče, který se svým dítětem (svými dětmi) nežije, nazývám rodičem nepřítomným.

3.2. Typologie neúplných rodin

Protože všechny neúplné rodiny nejsou homogenní, pokusím se vyložit obecnou typologii těchto rodin. Neúplné rodiny je možné rozlišovat na základě množství faktorů, které by bylo téměř nemožné vyjmenovávat, proto se budu věnovat pouze některým z nich. Faktorem pro rozčlenění neúplných rodin může být pohlaví rodiče, který stojí v čele takovéto rodiny, okolnosti vzniku neúplné rodiny a rodinný stav osoby v jejím čele, počet závislých dětí v rodině, uznání či neuznání rodičovství nebo ekonomická aktivita rodiče. V čele neúplné rodiny může stát jak matka dítěte (dětí), tak i otec. Neúplné rodiny můžeme tedy členit na neúplné rodiny osamělých otců a neúplné rodiny osamělých matek. Pokud bychom se snažili tyto rodiny rozlišovat podle rodinného stavu osoby v čele neúplné rodiny a okolností vzniku neúplné rodiny, získáme neúplné rodiny svobodných osob, které z jakéhokoli důvodu neuzavřeli manželství, rozvedených osob, jejichž neúplná rodina vzniká z důvodu rozvodu, ovdovělých osob, kde příčinou vzniku neúplné rodiny je úmrtí jednoho z partnerů a vdaných (ženatých) osob, které se svým manželem (manželkou) nežijí ve společné domácnosti. Třetí členění, se týká počtu závislých dětí v rodině. V odborných textech se zpravidla neúplné rodiny podle počtu závislých dětí člení do tří hlavních kategorií. Jsou to neúplné rodiny s jedním dítětem, neúplné rodiny se dvěma dětmi a neúplné rodiny, ve kterých spolu s rodičem žijí tři děti a více. Některé dokumenty uvádějí ještě neúplné rodiny bez závislých dětí, ale my se těmito rodinami zabývat nebudeme. Výrazně se od sebe mohou odlišovat i neúplné rodiny, kde žijí děti, kterým nebylo rodičovství nepřítomným rodičem uznáno oproti neúplným rodinám s dětmi, jimž toto rodičovství uznáno bylo. Poslední rozlišení neúplných rodin, které zde uvedu, spočívá v ekonomické aktivitě rodiče. Neúplné rodiny tedy v tomto ohledu můžeme jednoduše rozlišovat na rodiny se zaměstnaným rodičem a rodiny s rodičem nezaměstnaným.

Protože všechny neúplné rodiny nejsou totožné a nevznikají ze stejného důvodu, jsou i důsledky a problémy, kterým musí čelit různé. Potíží, do kterých se neúplné rodiny mohou dostat, je mnoho. Některé z nich nyní uvedu.

3.3. Nesnáze do kterých se neúplné rodiny dostávají

Rodiny úplné a rodiny neúplné se od sebe značně odlišují. Rozdíly můžeme spatřovat nejen v definici, ale také v tom, že neúplné rodiny často představují více problémů než rodiny úplné. Nesnáze, do kterých se neúplné rodiny dostávají, mohou

mít negativní vliv nejen na rodiče, ale také na děti. Problémů, kterým musí neúplné rodiny čelit, je mnoho. Mohou být spojeny například s výchovou a vzděláváním dětí, sociální exkluzí nebo s ekonomickou a materiální situací rodiny. Pro neúplné rodiny je mnohem snazší dostat se do izolace od zbytku společnosti, mohou mít problémy s navazováním sociálních kontaktů a s integrací. Větší pravděpodobnost finančních problémů v neúplných rodinách souvisí také s tím, že zde nelze dosáhnout takové akumulace peněz, jako u rodin úplných, což jim neumožňuje vytváření větších finančních zásob a neúplné rodiny tedy často nemohou investovat do nákladnějších věcí. Jak píše ve své stati Radka Dudová, zhruba polovina neúplných rodin u nás, v jejichž čele stojí rozvedená matka se pohybuje pod hranicí životního minima [<http://www.socioweb.cz>]. Častým problémem pro neúplné rodiny je také otázka bydlení a jeho financování. Přítomnost pouze jednoho rodiče v domácnosti má vliv i na výchovu dětí. Děti žijící s jedním rodičem jsou často vychovávány odlišným způsobem než děti v rodinách úplných a také jejich emočně sociální vývoj může být jiný.

3.4. Statistiky neúplných rodin

3.4.1. Statistiky neúplných rodin v České republice

„Trendy, které bylo možné sledovat u rodin a domácností v předcházejících desetiletích, právě v posledním období od sčítání v roce 1991 podstatně zesílily. Především došlo k markantnímu úbytku úplných rodin, proti roku 1991 se jejich počet snížil o skoro 180 tisíc, tedy o více než sedm bodů.“ [Pištora 2003].

Jak lze vidět z tabulky č.1, s poklesem počtu úplných rodin vzrostl počet rodin neúplných. Oproti roku 1961 v České republice vzrostl počet neúplných rodin více než o polovinu. Od roku 1991 se pak počet neúplných rodin zvýšil ze 434,4 na 576,4. V současné době tedy neúplné rodiny tvoří v České republice 13,5 % všech rodin a domácností. V těchto statistikách jsou do neúplných rodin započítávány i neúplné rodiny bez dětí. Pokud bychom od celkového počtu neúplných rodin odečetli ty bez dětí, zjistíme, že celkový počet neúplných rodin se závislými dětmi je přibližně 340 tisíc [<http://www.czso.cz/>].

Tabulka č. 1: Vývoj počtu rodin a domácností v ČR [Pištora 2003]:

Kategorie	Rok 1961		Rok 1970		Rok 1980		Rok 1991		Rok 2001	
	v tis.	%	v tis.	%	v tis.	%	v tis.	%	v tis.	%
Úplné rodiny	2405,4	74,8	2487,5	71	2556,8	66	2512,9	62	2333,6	54,6
Neúplné rodiny	249,6	7,8	306,7	8,8	325,1	8,4	434,4	10,7	576,4	13,5
Nerodinné domácnosti	44,6	1,4	39,9	1,1	55	1,4	14,7	0,4	84,5	2
Domácnosti jednotlivců	514,7	16	668,6	19,1	938,8	24,2	1089,6	26,9	1276,2	29,9
Rodiny a domácnosti celkem	3214,3	100	3502,7	100	3875,7	100	4051,6	100	4270,7	100

Statistiky vztahující se k typům neúplných rodin

V následujících řádcích se budu snažit přiblížit statistiky jednotlivých typů neúplných rodin v České republice. Budeme se tedy zabývat již výše zmíněnými faktory jako je pohlaví a rodinný stav osoby stojící v čele neúplné rodiny, počet závislých dětí v neúplné rodině a ekonomické aktivity rodiče. Nejprve tedy ukážu, jakých neúplných rodin z hlediska pohlaví je v České republice více. Zda jsou to ty, v jejímž čele stojí matka, nebo ty v jejímž čele stojí otec. Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001 ukázalo, že v České republice převažují neúplné rodiny v čele s matkou. Je jich téměř sedmkrát více než neúplných rodin osamělých otců. [<http://www.czso.cz/>]. Pokud bychom se podívali na početní zastoupení rodin z hlediska rodinného stavu osoby stojící v čele neúplných rodin, zjistíme, že v roce 2001 zde měly největší zastoupení neúplné rodiny v čele s rozvedeným rodičem (50,1%) a naopak nejméně zde bylo neúplných rodin v čele s ovdovělou osobou (8,2%).

Tabulka č.2: Neúplné rodiny v ČR podle rodinného stavu rodiče [<http://www.czso.cz/>].

	svobodní	ženatí	vdané	ovdovělí	rozvedení	celkem
1 dítě	43160	8217	47098	18054	103423	219952 (64,6%)
2 děti	6507	3482	26833	8073	56693	101588 (29,8%)
3 a více dětí	1559	526	4637	1728	10414	18864 (5,6%)
celkem	51226 (15%)	12225 (3,6%)	78568 (23,1%)	27855 (8,2%)	170530 (50,1%)	340404 (100%)

Dle počtu závislých dětí zde v roce 2001 bylo 64,6% neúplných rodin s jedním dítětem, 29,8% se dvěma dětmi a 5,6% rodin, kde spolu s osamělým rodičem žijí tři děti a více.

Nakonec se podíváme na neúplné rodiny z hlediska ekonomické aktivity rodičů. Jak lze vidět z tabulky č.3 uvedené níže, většina osamělých rodičů (69,9%) je zaměstnána a 15,2% ze všech osamělých rodičů tvoří buď osoby nezaměstnané nebo nepracující důchodci.

Tabulka č.3: Členění neúplných rodin v ČR podle ekonomické aktivity osob v jejich čele [<http://www.czso.cz/>].

Počet dětí v rodině/ Ekonomická aktivita	Zaměstnaní	Nezaměstnaní	Nepracující důchodci	Nezjištěno
1 dítě	155474	24776	8670	----- -
2 děti	72306	12724	1932	----- -
3 a více dětí	10019	3451	353	----- -
Celkem	237799 (69,9%)	40951 (12%)	10955 (3,2%)	50699 (14,9%)

Pokud bychom tedy chtěli říci, kterých typů rodin je v České republice nejvíce, zjistíme, že jsou to neúplné rodiny rozvedených zaměstnaných matek s jedním dítětem [<http://www.czso.cz/>].

3.4.2. Statistiky neúplných rodin ve Velké Británii

V Anglii a Walesu je 1399939 domácností neúplných rodin se závislými dětmi [<http://www.statistics.gov.uk/>]. Nejen u nás, ale i ve Velké Británii se jejich počet během posledních let značně zvýšil. Ve velké Británii v roce 1972 žilo v neúplné rodině jedno dítě ze čtrnácti, zatímco dnes v neúplné rodině žije téměř každé čtvrté dítě [2004,<http://www.statistics.gov.uk/>]. Toto nemalé množství neúplných rodin by zde mohlo být způsobeno vysokou mírou rozvodovosti. Matějková a Palonciová píše, že podle transverzálních i kohortních dat končí ve Velké Británii rozvodem přibližně 40% manželství a to v průměru po 11 letech manželství [Matějková, Palonciová 2003;223]. Kromě toho se prý v současné době v této zemi rodí mnoho dětí mimo manželství, s čímž souvisí snižování počtu ročně uzavřených sňatků [Matějková, Palonciová 2003;223].

Statistiky vztahující se k typům neúplných rodin

Jako u České republiky se nejprve podíváme na členění neúplných rodin ve Velké Británii podle pohlaví. Z dat, které byly získány z posledního realizovaného sčítání lidu, se dozvíme, že ve Velké Británii převažují rodiny osamělých matek, které tvoří 88,1% ze všech neúplných rodin se závislými dětmi. Z tabulky je také možné vyčíst ekonomickou aktivitu rodičů z neúplných rodin. Oproti České republice, kde pouze 15,2% osamělých rodičů nedochází do zaměstnání, je ve Velké Británii nezaměstnána téměř polovina (46,6%) osamělých rodičů[<http://www.statistics.gov.uk/>].

Tabulka č.4: Členění neúplných rodin ve VB podle ekonomické aktivity a pohlaví osob v jejich čele [2004,<http://www.statistics.gov.uk/>]

	Rodiny osamělých otců	Rodiny osamělých matek	Celkem
Zaměstnaní	83775	605396	689171(50,4%)
Nezaměstnaní	49458	628310	677768 (49,6%)
Celkem	133233	1233706	1366939

Jako poslední statistiky uvedeme podíly počtu závislých dětí v neúplných rodinách podle pohlaví osamělého rodiče. Na základě uvedených tabulek můžeme říci, že stejně tak jako u nás, i ve Velké Británii převažují neúplné rodiny s jedním dítětem, v jejímž čele stojí matka.

Tabulka č.5: Členění neúplných rodin podle počtu závislých dětí ve vztahu k pohlaví rodiče, se kterým žijí [2004,<http://www.statistics.gov.uk/>].

	Neúplné rodiny osamělých otců	Neúplné rodiny osamělých matek
1 dítě	64%	53%
2 děti	28%	33%
3 a více dětí	8%	14%
celkem	100%	100%

3.5. Důvody vzniku neúplných rodin v minulosti a dnes

Neúplné rodiny se nevyskytují jenom v současnosti. I v minulosti totiž tyto rodiny tvořily významný podíl rodinných domácností, ovšem důvody jejich vzniku byly značně odlišné [Kalibová, Pavlík 1992; 148]. Protože byla dříve úmrtnost podstatně vyšší, než je tomu nyní, neúplné rodiny vznikaly především kvůli smrti, která postihla jednoho z rodičů a pravděpodobnost, že se ovdovělí znovu ožení nebo vdají byla menší. Jak Kalibová s Pavlíkem uvádějí, podstatnou část neúplných rodin tvořily také svobodné matky s dětmi. Děti, které se těmto ženám narodily, byly většinou nechtěné, narozené v důsledku nedokonalé nebo žádné antikoncepce [Kalibová, Pavlík 1992; 148].

Jak už bylo zmíněno výše, počet neúplných rodin v posledních letech značně vzrostl a důvody vzniku těchto rodin jsou jiné než v minulosti. Dnes už rodina není tolik stabilní jako tomu bylo dříve a mnohem častěji se rozpadá. Partneři se stále více rozvádějí nebo, pokud nejsou sezdaní, od sebe odcházejí. Jak píše Kalibová s Pavlíkem, stoupl i počet svobodných matek s dětmi, které své potomky vědomě plánovaly [Kalibová, Pavlík 1992; 148]. Příčinou zvýšení nestability manželství a počtu neúplných rodin v současné době by mohla být také logika, podle níž postmoderní rodiny vznikají. Singly, který se o ní zmiňuje, říká, že logikou, na základě které postmoderní rodiny vznikají, není hledání pevnosti a trvalosti manželství a rodinného svazku, ale především uspokojení psychických potřeb rodin.členů a manželského páru [Singly 1999; 114].

4. Neúplná rodina a stát

Jak už jsem zmínila, pro neúplné rodiny s dětmi je mnohem snazší dostat se do vážných problémů než pro rodiny úplné. Ve velkém množství případů se jedná především o problémy finanční, které neúplná rodina není schopna vyřešit sama. A právě stát je ten, který se snaží takovýmto rodinám pomáhat a poskytnout jim přijatelné podmínky pro život ve společnosti. Podle mého názoru by se měl především snažit o zmírnění nerovností mezi jednotlivými rodinami. Neúplné rodiny by neměly být ve společnosti znevýhodňovány a mělo by se k nim přistupovat stejným způsobem jako k ostatním rodinám. Otázkou ovšem je, jak tohoto cíle efektivně dosáhnout. Měl by stát tyto rodiny podporovat mnohonásobně více než rodiny úplné, nebo by měl zvolit spíše pasivnější politiku? Pokud se nad touto otázkou zamyslím, docházím k názoru, že je velmi složité jednoznačně říci, jaký typ politiky bychom měli použít. Neúplným rodinám je potřeba pomáhat a to především z toho důvodu, že jsou oproti rodinám úplným určitým způsobem znevýhodněny. Na druhou stranu však nelze tyto rodiny podporovat příliš. Pokud bychom neúplným rodinám poskytli velké množství výhod, jistě by značně stoupl počet těch, kteří by dávky od státu zneužívali. Myslím si totiž, že čím jsou dávky od státu finančně výhodnější, tím více mají lidé tendenci být pasivní, což může způsobit řadu dalších problémů. Nemusí se jednat pouze o zvýšení nezaměstnanosti, ale v tomto ohledu také o zvýšení počtu neúplných rodin a těch rodin, které sice mohou být jako neúplné evidovány, ale neúplné fakticky být nemusí. Mám na mysli tzv. „simulování“ neúplných rodin, právě kvůli tomu, že to pro partnery může být finančně výhodnější než uzavření manželství. S tímto pak také souvisí problém adresnosti dávek, protože často bývá velice obtížné zajistit, že se dávky dostanou opravdu pouze do rodin samoživitelů (samoživitelek) a ne do rodin nesezdaných partnerů. Nejlepší politikou by podle mého názoru byla zlatá střední cesta. Stát by, podle mého názoru, neúplné rodiny neměl zcela ignorovat, ale ani by je neměl nadměrně zvýhodňovat. Jaké postupy ve vztahu k neúplným rodinám používá Česká republika a Velká Británie, nyní zmíním. Jednotlivé nástroje používané v České republice i ve Velké Británii pak podrobněji rozeberu, porovnáám je a zdůrazním jejich klady a zápory.

4.1. Sociální zabezpečení neúplných rodin v České republice

4.1.1. Rodinná politika v České republice

Tak jako ve všech evropských státech je pomoc neúplným rodinám s dětmi v České republice realizována prostřednictvím rodinné politiky, jejíž koncepci sestavilo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR v roce 2005. Základním cílem rodinné politiky má podle ní být vytvoření všestranně příznivějšího společenského klimatu a podmínek pro rodinu, umožňující lidem realizovat vlastní životní strategie v naplňování partnerských a rodičovských plánů, přičemž mají být respektovány diferencované zájmy a potřeby různých rodinných typů a členů rodiny [<http://www.mpsv.cz/cs/4>]. „Pomoc státu a společnosti rodinám s dětmi musí být pojímána jako významná sociální investice do budoucího rozvoje celé společnosti, nikoli jen jako zátěž pro státní rozpočet“ [<http://www.mpsv.cz/cs/4>]. Ve speciální části této koncepce jsou uvedeny hlavní aktivity, kterým by se rodinná politika měla věnovat. Najdeme zde i navrhovaná opatření vztahující se k jednotlivým problémům. Jak jsem se dočetla, rodinná politika v České republice by se měla soustředit především na podporu rodičovství a rodinné soudržnosti, finanční podporu rodiny a bydlení, služby pro rodinu, slučitelnost profesních a rodinných rolí, dále na systém vzdělávání týkající se rodiny a na rodiny se specifickou potřebou. Do rodin se specifickou potřebou se zde počítají i neúplné rodiny, u kterých by bylo třeba se zaměřit na oblasti jako je zmírnění rizika chudoby, podpora slučitelnosti profesní a rodinné role samoživitelky/e, péče rodičů, kteří spolu trvale nežijí, o dítě a účelově nesezdané soužití [[http://www.mpsv.cz/-doplnit přesnou adresu](http://www.mpsv.cz/-doplnit-presnou-adresu)].

Jednotlivé nástroje, které mají neúplným rodinám s dětmi pomáhat, jejich užití a právní úpravu zahrnují předpisy, jako jsou předpisy důchodového pojištění, nemocenského pojištění, státní sociální podpory a sociální péče (sociálního zabezpečení). To, v jaké výši jsou jednotlivé dávky občanům poskytovány, se většinou odvozuje od částek životního minima, které jsou od ledna 2006 stanoveny nařízením vlády č.505/2005 Sb., o zvýšení částek životního minima [Příb,J;2006]

Stát poskytuje neúplným rodinám především tři druhy pomoci, kterými jsou finanční dávky, věcné dávky a různé služby, hlavně sociální. Jak už jsme zmínili výše, neúplné rodiny se často ocitají v nesnázích, mezi které patří i problémy finanční. Často jsou to problémy tak velké, že způsobují řadu dalších problémů. Neúplná rodina pak mnohdy tuto situaci není schopna vyřešit sama, proto nastupuje stát. Na základě údajů uvedených na internetových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí si můžeme

vytvořit představu o tom, jakým konkrétním způsobem stát těmto rodinám pomáhá. Najdeme zde seznam dávek, které jsou občanům poskytovány a jejich charakteristiky. V následujících řádcích budu tedy z těchto stránek čerpat a pokusím se předložit jen ty dávky sloužící neúplným rodinám s dětmi, které na tom nejsou po finanční stránce nejlépe. Většina dávek je ovšem společná pro všechny typy nízkopříjmových rodin s dětmi.

4.1.2. Věcné a peněžité dávky pro neúplné rodiny s dětmi v ČR¹

Dávky státní sociální podpory

Prvním typem dávek jsou dávky státní sociální podpory. Tyto dávky upravuje zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Jedná se především o Přídavek na dítě, Rodičovský příspěvek, Sociální příplatek, Příspěvek na bydlení a nově zavedený Příspěvek na školní pomůcky.

Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je jednou z dávek státní sociální podpory na kterou má nárok nezaopatřené dítě, pokud příjem rodiny není vyšší než trojnásobek částky svého životního minima. Za neopátrané dítě se pro tyto účely považuje dítě do ukončení povinné školní docházky, dítě do 18. roku, je-li vedeno v evidenci úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti či při rekvalifikaci nebo do 26. roku věku, jestliže se soustavně připravuje na budoucí povolání (především studiem), popřípadě se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. Je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost. Přídavek na dítě je dlouhodobou dávkou, která je rodinám s dětmi poskytována ve třech úrovních (do 1,1, nad 1,1 do 1,8 a nad 1,8 do 3,0 násobku životního minima). Tato dávka závisí na příjmu rodiny v předchozím kalendářním roce a její výše je stanovena násobkem částky životního minima na osobní potřeby dítěte.

¹ Informace o těchto věcných a peněžitých dávkách je možné nalézt na internetových stránkách MPSV (<http://www.mpsv.cz>), ze kterých jsem čerpal.

Rodičovský příspěvek a rodičovská dovolená

Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek je poskytován ve výši 1,54 násobku částky životního minima na osobní potřeby rodiče, který pečuje o dítě do věku 4 let nebo do 7 let, je-li dítě dlouhodobě zdravotně postižené. Podmínkou pro pobírání tohoto příspěvku je to, že dítě do 3 let nesmí navštěvovat jesle, mateřskou školu nebo jiné zařízení pro péči o předškolní děti déle než 5 kalendářních dnů za měsíc. Od února 2006 platí, že dítě starší 3 let může navštěvovat mateřskou školu nebo jiné podobné zařízení v rozsahu nepřevyšující 4 hodiny denně. Příjmy rodiče nejsou sledovány. Pro osamělého rodiče to může být příležitostí k tomu, aby zlepšil finanční situaci rodiny vlastní výdělečnou činností.

Rodičovská dovolená

Ráda bych zde zmínila také rodičovskou dovolenou, která je pracovně právním institutem. Rodič (otec nebo matka) má právo zůstat se svým dítětem doma s garancí návratu do původního zaměstnání. Rodičovská dovolená trvá do tří let věku dítěte.

Sociální příplatek

Sociální příplatek slouží jako pomoc rodinám s nízkými příjmy k pokrytí nákladů, které jsou spojené se zabezpečováním jejich potřeb. Nárok na sociální příplatek mají rodiče pečující o nezaopatřené dítě a příjmy v rodině v předchozím kalendářním čtvrtletí musí být nižší než 1,6 násobek životního minima rodiny. Se zvyšujícím se příjmem rodiny se sociální příplatek postupně snižuje.

Příspěvek na bydlení

Další dávkou státní sociální podpory, o kterou mají neúplné rodiny s nízkými příjmy možnost požádat, je příspěvek na bydlení. Tato státem poskytovaná dávka je určena na pokrytí nákladů spojené s bydlením nízkopříjmových rodin. Nárok na příspěvek má vlastník či nájemce bytu, přihlášený v bytě k trvalému pobytu, pokud příjem osob, které jsou v bytě trvale hlášené, byl v uplynulém kalendářním čtvrtletí nižší než 1,6 násobek jejich životního minima. Na typ bydlení ani na skutečné náklady na bydlení se nebere ohled.

Příspěvek na školní pomůcky

„Pastelkovné“ neboli příspěvek pro rodiče dětí nastupujících do prvních tříd je nově zavedená jednorázová dávka ve výši 1000 korun, což se neúplným rodinám bude jistě hodit. Podmínkou pro vyplacení tohoto příspěvku je zápis dítěte do první třídy základní školy a nárok na pobírání přídavků na dítě. Tato dávka má sloužit ke krytí mimořádných výdajů rodiny s dětmi, které začínají plnit povinnou školní docházku

Dávky sociální péče (sociálního zabezpečení)

Druhým typem dávek, o které mohou neúplné rodiny se závislými dětmi požádat, jsou dávky sociální péče. Tyto dávky jsou právně upraveny zákonem č.100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, zákonem č.482/1991 Sb., o sociální potřebnosti v platném znění, zákonem č.114/1988 Sb., o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, v platném znění a vyhláškou č.182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon České národní rady o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, v platném znění. Tyto dávky jsou poskytovány na základě individuální situace občanů a jsou financovány ze státního rozpočtu. O jednotlivých dávkách rozhodují obecní úřady a úřady obcí s rozšířenou působností. Mezi dávky sociální péče, které mohou neúplné rodiny využít, patří především příspěvek na výživu dítěte a peněžité a věcné dávky rodičům nezaopatřených dětí, těhotným ženám a nezaopatřeným dětem.

Příspěvek na výživu dítěte

Tato dávka patří mezi peněžité dávky a má na ni nárok nezaopatřené dítě, které se považuje za sociálně potřebné, vůči němuž povinná osoba nežijící s dítětem v domácnosti neplní vyživovací povinnost, stanovenou rozhodnutím soudu. Ve věcné formě se příspěvek na výživu poskytuje v případě, že by příspěvek na výživu dítěte v peněžité formě nebyl využíván ve prospěch dítěte.

Příspěvky podle vyhlášky č. 182/1991 Sb.

Mezi tyto příspěvky patří peněžité a věcné dávky rodičům nezaopatřených dětí, těhotným ženám a nezaopatřeným dětem. Poskytují se na úhradu jednorázových mimořádných výdajů, na jejichž úhradu rodina nemá dostatečné finanční prostředky. Tato situace se však musí posoudit. Je nutné zjistit, zda z peněžních prostředků, které má rodina k dispozici, skutečně není možné jednorázové mimořádné výdaje uhradit.

Může se jednat např. o pobyt dítěte ve škole v přírodě, vybavení do školy apod. Peněžítá částka může být poskytnuta do výše 15000 Kč, věcná dávka pak do výše 8000kč (ve výjimečných případech do 15000 Kč) [<http://www.mpsv.cz/cs/9>].

Dávky nemocenského pojištění

Dalším typem dávek vztahující se k neúplným rodinám s dětmi jsou dávky z nemocenského pojištění, které jsou poskytovány podle zákona č.54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, v platném znění. Mezi dávky z nemocenského pojištění, které mohou neúplné rodiny využívat řadím především peněžitou pomoc v mateřství a podporu při ošetřování člena rodiny. Tyto dvě dávky jsou poskytovány i úplným rodinám s dětmi, ovšem neúplné rodiny mají v jistém ohledu výhodu.

Peněžítá pomoc v mateřství

Peněžítá pomoc v mateřství náleží ženě, která porodila dítě a v období dvou let před porodem se účastnila nemocenského pojištění alespoň po dobu 270 dnů a dále nevykonává svou dosavadní činnost [<http://www.aperio.cz/rodina/socialni-zabezpeceni.shtml#davky>]. Výše dávky činí 69% z denního vyměřovacího základu. Běžně je tato dávka poskytována po dobu 28 týdnů mateřské dovolené. V případě osamělé matky je však doba vyplácení dávky o 9 týdnů delší (37 týdnů) [<http://www.aperio.cz/rodina/socialni-zabezpeceni.shtml#davky>]. Jak píše Matějková s Paloncyovou, Česká republika patří mezi země s nejdelším obdobím nároku na peněžitou dávku v mateřství nejen v Evropě, ale i ve světě [Matějková, Paloncyová 2004;30].

Podpora při ošetřování člena rodiny

Osamělí rodiče jsou zvýhodňováni také při ošetřování člena rodiny. Nárok na podporu při ošetřování dítěte má zaměstnaný rodič, který nemůže pracovat, protože musí ošetřovat nemocné dítě mladší 10 let, či nemocné dítě starší 10 let, jehož zdravotní stav vyžaduje nezbytně ošetřování jinou osobou, nebo protože musí pečovat o zdravé dítě ve věku do 10 let z důvodu uzavření dětského výchovného zařízení, které dítě jinak navštěvuje, či z důvodu nemoci osoby, která jinak o dítě pečuje. Tato dávka je rodičům běžně poskytována po dobu prvních 9 kalendářních dnů. Osamělý zaměstnaný rodič, který má ve vlastní péči alespoň jedno dítě do věku ukončení povinné školní docházky, může tuto dávku čerpat nejvýše po dobu prvních 16 kalendářních dnů, pokud v nich trvá

potřeba ošetřování dítěte. Výše dávky je opět stanovena na 69% denního vyměřovacího základu [<http://www.aperio.cz/rodina/socialni-zabezpeni.shtml#davky>].

4.1.3. Sociální služby

Kromě peněžitých a věcných dávek mají neúplné rodiny s dětmi k dispozici i sociální služby. Sociální služby jsou určeny především rodinám, které se ocitnou v nepříznivé sociální situaci a potřebují pomoc k tomu, aby ji mohly zvládnout [<http://www.mpsv.cz/cs/9>]. Podle informací uvedených na internetových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí mohou být sociální služby občanům poskytovány v jejich domácím prostředí, ambulantně nebo pobytem v zařízeních sociálních služeb. Jejich poskytování zabezpečují nejen kraje a obce, ale i množství nestátních neziskových organizací. Mezi sociální služby, které slouží neúplným rodinám s dětmi, můžeme zařadit například různé poradny, služby tzv. „rané péče“ nebo pečovatelské služby [<http://www.mpsv.cz/cs/9>].

Sociální poradenství

Jednou z nejdůležitějších služeb pro neúplné rodiny s dětmi v nepříznivé sociální situaci je sociální poradenství, které jim poskytne informace přispívající k řešení jejich situace. Důležitou roli zde hrají především rodinné poradny. Tato služba je poskytována zdarma a neobsahuje pouze poradenství, ale také zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů. [<http://www.mpsv.cz/cs/9>].

Pečovatelská služba

Pečovatelská služba je poskytována nejen osobám se zdravotním postižením a seniorům, ale také dětem, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby a to buď v přirozeném prostředí nebo i ve specializovaných zařízeních. Služba je placená. Zdarma na ni mají nárok např. rodiny s nezaopatřenými dětmi v hmotné nouzi nebo rodiny, kde se narodily současně tři děti a více [<http://www.mpsv.cz/cs/9>].

Služby rané péče

Služby rané péče slouží rodičům dítěte ve věku do 7 let, které je zdravotně postižené nebo je jeho vývoj ohrožen v důsledku nepříznivého sociálního prostředí. Tyto služby se zaměřují na podporu rodiny a vývoje dítěte. Mimo to se bere ohled i na

specifické potřeby dítěte. Tato služba zahrnuje vzdělávací, výchovné a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů. Služby ranné péče jsou poskytovány především v domácnosti a bezúplatně [<http://www.mpsv.cz/cs/9>].

Azylové domy

Pokud se neúplná rodina dostane do finančních problémů, nelze vyloučit, že jednou bude muset řešit problémy s bydlením. Může nastat situace, že osamělí rodič s dětmi nebude mít kde bydlet. V České republice existují azylové domy, které mohou těmto rodinám pomoci jejich nepříznivou situaci řešit. Tyto zařízení poskytují za úplatu ubytování na přechodnou dobu nebo pomoc při zajištění bydlení. Dále pak pomoc při prosazování práv a zájmů, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti. [<http://www.mpsv.cz/cs/9>].

Další služby

Mezi další služby bychom mohli zařadit například nízkoprahová zařízení pro děti a mládež nebo sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, které také obsahují výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při prosazování práv a zájmů [<http://www.mpsv.cz/cs/9>].

4.1.4. Daňové opatření

Poslední věcí, kterou bych chtěla zmínit, je daňové zvýhodnění na vyživované dítě. Jedná se o slevu na dani, případně daňový bonus pro pracující rodiče. Toto daňové opatření ovšem náleží do kompetence Ministerstva financí ČR² [www.mpsv.cz/cs/4#fpr].

4.2. Pomoc neúplným rodinám ve Velké Británii

4.2.1. Rodinná politika ve Velké Británii

Nyní se přemístíme z České republiky do jiné země, kterou je Velká Británie. Když už jsem vytvořila přehled podpory neúplných rodin ze strany státu v České republice, měla bych to samé udělat s Velkou Británií. Teprve poté budu moci jednotlivé nástroje rodinné politiky lépe zhodnotit a porovnat.

² Bližší informace jsou dostupné na www.mfcr.cz

Ve Velké Británii se v posledních letech zájem státu o neúplné rodiny značně zvýšil a bylo vypracováno mnoho návrhů na jejich podporu. Neúplným rodinám a rodinám na hranici chudoby ve Velké Británii poskytuje sociální ochranu liberální model sociálního zabezpečení. Také v této zemi se většinou jedná o testované dávky [Matějková, Paloncyová 2003; 241].

Zájem o neúplné rodiny ve Velké Británii stoupl především v druhé polovině 90.let minulého století. Bylo zapotřebí vytvořit model, který by finančně ošetřoval zajištění rodin (zejména neúplných) [Matějková, Paloncyová 2003; 227]. Jak dále Matějková s Paloncyovou píše, v roce 1997, po nástupu vlády sociálních demokratů, byla ve Velké Británii vypracována reforma sociálního státu pod názvem Green Paper, neboli Zelená kniha. Mezi hlavní body této reformy patřilo finanční zajištění dětí a redukce jejich chudoby [Matějková, Paloncyová 2003; 227]. Tyto dvě autorky také uvádějí, že se vláda T. Blaira rozhodla problematiku rodiny řešit napříč jednotlivými resorty ministerstev. V roce 1998 byla zřízena ministerská skupina v oblasti rodiny na Úřadu vlády (Home Secretary), kde se schází zástupci jednotlivých ministerstev. Tato skupina v této době také vydala publikaci konzultačního dokumentu o rodinné politice pod názvem Podporování rodin (Supporting Families), která obsahuje určitý plán, jak má vláda postupovat v oblasti pomoci rodinám. [Matějková, Paloncyová 2003; 227]. Jak se můžeme dočíst v Rodinné politice ve vybraných evropských zemí I., kromě výše uvedeného existuje ve Velké Británii Národní institut pro rodinu a rodičovství (National Family and Parenting Institute), který byl vládou zřízen v roce 1999 a funguje jako nezávislá dobročinná organizace. Jak zde píše, mimo to, že tento institut poskytuje poradenství v oblasti sociální politiky a potřeb dětí, stal se také centrem odborných znalostí a zkušeností z rodičovské praxe [Matějková, Paloncyová 2003; 227]. Jednotlivými dávkami, oblastí zaměstnání, rovnými příležitostmi a důchody se zabývá Ministerstvo práce a důchodů (Department for Work and Pension), které vzniklo sloučením Ministerstva sociálního zabezpečení a oblasti zaměstnání Ministerstva vzdělání a zaměstnanosti [Matějková, Paloncyová 2003; 227].

4.2.2. Pomoc neúplným rodinám ve Velké Británii

Jak už bylo mnohokrát zmíněno, počet neúplných rodin během posledních let značně stoupl a proto je nutné se těmito rodinám věnovat. Jedním z hlavních cílů britské vlády je redukovat chudobu rodin. Nejedná se zde pouze o rodiny neúplné, ale o

všechny rodiny se závislími dětmi. Jak píše Matějková s Paloncyovou, chudí rodiče z ekonomických důvodů dávají přednost oddělenému bydlení, především z důvodu výhod, které jsou osamělým rodičům poskytovány. Mezi takovéto výhody může patřit například příplatek pro osamělého rodiče u dávky z daní za dítě nebo přednost v přidělování veřejných bytů [Matějková, Paloncyová 2003; 233], což by mohlo částečně vysvětlovat existenci velkého množství neúplných rodin ve Velké Británii.

Většina dávek, které jsou státem neúplným rodinám poskytovány jsou v této zemi testované, což znamená, že vyhovění jejich žádosti a výše dávek závisí na velikosti příjmu osamělého rodiče.

4.2.3. Přídavek na dítě, mateřská a rodičovská dovolená

Přídavek na dítě

Jednou z dávek, která slouží jako finanční pomoc neúplným rodinám ve Velké Británii je přídavek na dítě (Child Benefit). Ačkoli jsem podotkla, že většina dávek ve Velké Británii je testovaná, právě přídavek na dítě je výjimkou. Je vyplácen plošně (nezáleží na příjmech rodičů) a je financován z příspěvků národního pojištění [Matějková, Paloncyová 2003; 235]. Jak dále Matějková s Paloncyovou konstatují, nárok na přídavek na dítě má rodič dítěte do 16 let nebo studenta denního studia do 19 let. Výše přídavku je odvozena podle pořadí narození dítěte. Na nejstarší dítě v rodině přispívá stát o něco více než na každé další dítě [Matějková, Paloncyová 2003; 236].

Podle právní úpravy, která platila do roku 1998, stát přispíval na dítě osamělého rodiče týdenní štědrá dávkou, která byla o 1/3 vyšší než na dítě z úplné rodiny. Od června roku 1998 však nárok na příplatek k přídavku na dítě zanikl. [Matějková, Paloncyová 2003; 236]. Přídavek na dítě je ještě doplněn o dávku z daní dítěti, což je adresní daňová dávka v systému daní z příjmu. Od 1.4.2003 je přídavek na dítě spravován Ministerstvem financí, konkrétně Národním daňovým úřadem. Přídavek na dítě není předmětem zdanění [Matějková, Paloncyová 2003; 236].

Mateřská a rodičovská dovolená

Jak uvádí Matějková s Paloncyovou, zákonná mateřská dovolená (statutory Maternity Leave) existuje ve Velké Británii od roku 2003 a trvá 26 týdnů. Po tuto dobu matka pobírá buď peněžitou pomoc v mateřství (Statutory Maternity Pay), která je vyplácena zaměstnavatelem, u kterého byla žena zaměstnána před porodem zaměstnána

nebo příspěvkovou dávku v mateřství (Maternity Allowance), která je poskytována z národního pojištění ženě, která nemá nárok na peněžitou pomoc v mateřství. Rozšířená rodičovská dovolená (Additional Maternity Leave) byla stanovena na dalších 26 týdnů (do 1 roku věku dítěte) bez nároku na mateřský příspěvek [Matějková, Paloncyová 2003; 233-235].

4.2.4 Další formy sociálního zabezpečení neúplné rodiny ve Velké Británii

Podle toho, co píše Matějková s Paloncyovou, se sociální výdaje na příjmově testované dávky podílejí na celkových sociálních výdajích zhruba jednou třetinou, čímž podporují zapojení rodičů v placeném zaměstnání před pasivní závislostí na dávkách [Matějková, Paloncyová 2003; 236]. Do oblasti sociální pomoci rodinám ve Velké Británii můžeme zařadit porodné (Sure Start Maternity Grant), podporu příjmu (Income Support), výživné (Child support), akci pro osamělé rodiče (New Deal for Lone Parents) a akci pro malé děti (New Deal for Young People) [Matějková, Paloncyová 2003; 236]. Protože se v této práci zabývám neúplnými rodinami s dětmi, podrobněji zde rozeberu pouze ty nástroje, které těmto rodinám výrazně pomáhají.

Výživné

Jedním z prvních nástrojů, který slouží neúplným rodinám s dětmi je výživné. Matějková a Paloncyová ve své práci píše, že od března 2003 vznikla pro nepřítomného rodiče povinnost platit výživné podle nového schématu. Právní úprava této dávky je stanovena zákonem o výživném, důchodu a sociálním zabezpečení. Výše výživného se odvozuje od čistého příjmu nepřítomného rodiče a zohledňuje se i to, zda si nepřítomný rodič založil novou rodinu a kolik má v této rodině dětí [Matějková, Paloncyová 2003; 236-237]. Mimo to, Matějková s Paloncyovou zmiňují, že od března 2003 stanovilo Ministerstvo práce a důchodů příplatek k výživnému (Child Maintenance Bonus) pro nové příjemce výživného. Týká se to však pouze pečujících osamělých rodičů, kteří se plně zařadili do placené práce nebo přešli z polovičního pracovního úvazku na plný [Matějková, Paloncyová 2003; 237].

Příspěvek na bydlení

Tak jako v České republice je příspěvek na bydlení ve Velké Británii jednou z dávek sociální pomoci pro osoby pod hranicí životního minima, který slouží k pokrytí

nákladů na nájemné. Tento příspěvek je odvozen od pracovních příjmů včetně dávek, od úspor a majetku příjemce [Matějková, Paloncyová 2003; 239-240].

Akce pro osamělé rodiče (New Deal for Lone Parents)

Akce pro osamělé rodiče je další formou pomoci neúplným rodinám ve Velké Británii. Jedním ze záměrů britské vlády je totiž zajistit osamělým rodičům to, aby nebyli vylučováni z pracovního trhu, protože si je vědoma existence barrier, které osamělým rodičům mohou bránit v nástupu do zaměstnání [<http://www.gingerbread.org.uk/lprtsi.html>]. Podle Matějkové a Paloncyové je hlavním cílem této akce bezplatně zajistit poradenství pro osamělé rodiče, kteří chtějí začít pracovat. Podpora v zaměstnanosti osamělých rodičů, především těch, kteří pobírají podporu příjmu, však podle těchto autorek není jediným úkolem této akce. Další oblastí pomoci je také snaha hledat možnosti umístění jejich dětí do předškolních zařízení péče o děti. Jak tyto autorky dále informují, setkání s osobními poradci jsou pro osamělé rodiče s nejmladším dítětem od věku 5 let a 3 měsíce povinná a ti rodiče, kteří absolvovali školení k uplatnění na trhu práce mají nárok na prémii, kterou mohou pobírat v období, než si najdou práci, nejdéle však po dobu 52 týdnů [Matějková, Paloncyová 2003; 237].

4.2.5. Daňová politika

Protože se mi zdá, že vláda ve Velké Británii snaží především o redukcii chudoby a zvýhodnění placeného zaměstnání, hrají zde určitě důležitou roli i daňové dávky. Jak píše autorky Matějková s Paloncyovou, dávkou, kterou mohou neúplné a všechny ostatní rodiny využít, je dávka z daní dítěti. Je to nezdanitelná dávka z daní za dítě a je určena k podpoře rodin s dětmi, která je vyplácena v závislosti na hrubém ročním příjmu rodiče. Dávka z daní dítěti je spravována Ministerstvem financí-Národním daňovým úřadem [Matějková, Paloncyová 2003; 237-238].

4.2.6. Služby péče o děti

Osamělí rodiče, kteří chtějí pracovat, musí svému dítěti (svým dětem) zajistit osobu nebo instituci, která se o ně postará v jejich nepřítomnosti. Dítě ve věku od 4 let do září roku, kdy dosáhlo 5 let a nastupuje do školy, má nárok na bezplatné navštěvování předškolního zařízení 5 dnů v týdnu školního vyučování po dobu 2,5 hodin denně. V některých oblastech, např. v Severním Irsku, je péče bezplatná i pro

mladší děti [Matějková, Paloncyová 2003; 240]. Jak dále Matějková a Paloncyová podotýkají, pokud však dítě předškolní zařízení navštěvuje ve větším rozsahu, je rodič povinen uhradit poplatek. Osamělým rodičům ale při hrazení poplatků péče o děti pomáhá stát, který přispívá přímo tomu, kdo péči o děti poskytuje. Platí to prý však jen u oficiálních certifikovaných institucí, které jsou za péči o děti zodpovědné, jako jsou školky, jesle, družiny, školské kluby a profesionální certifikované pečovatelky, na služby necertifikovaných příbuzných, známých a soukromých chův se podpora ze strany státu nevztahuje [Matějková, Paloncyová 2003; 240]. Tyto dvě autorky dále uvádí, že nárok na podporu má jen rodič registrovaný v programu „Akce pro osamělé rodiče“, který přijal práci na poloviční úvazek maximálně 16 hodin týdně po dobu nejméně 5 týdnů a dodávají, že tato podpora rodiči náleží však nejdéle po dobu 52 týdnů od nástupu do práce a nejpozději do 15 let věku dítěte. V jejich práci je také uvedeno, že rodič, který pracuje 16 a více hodin týdně má jisté výhody. Může si odpočítat náklady za péči o děti, nejpozději však do září roku, kdy dítě dosáhlo 15.narozenin. Jak se zde můžeme dočíst, odpočty dosahují u předškolních zařízeních úrovně průměru poplatků za poslední 4 týdny před datem zúčtování, u školského vyučování pak za poslední 4 týdny a 2 týdny prázdnin u školních zařízeních. Paloncyová s Matějkovou také informují, že o částku, která je vynaložena na úhradu nákladů na péči o děti, může být snížen příjem pro výpočet dávek příspěvku na bydlení a místní daně zastupitelství. Mimo to prý lze také tuto částku odpočíst z výsledné čisté daně z příjmu jako částku nákladů na péči o dítě, která tvoří součást dávky z daní pracujícím [Matějková, Paloncyová 2003; 240].

5. Porovnání nástrojů rodinné politiky určených neúplným rodinám v ČR a ve VB³

Poté, co jsem vytvořila přehled nástrojů, kterými stát neúplným rodinám pomáhá, pokusím se jednotlivé typy pomoci v obou zemích porovnat. V České republice i ve Velké Británii jsou na pomoc neúplným rodinám používány nástroje jako jsou dávky, daňové úlevy, sociální služby a zařízení péče o dítě. V následujících řádcích rozeberu jen ty nástroje, jejichž užití se v jednotlivých zemích nejvíce liší a pokusím se vystihnout jejich klady a zápory. Bude se jednat především o vybrané dávky a služby péče o děti. Předtím, než se do této komparace pustím, je nutné znovu říci, která kritéria budu pro srovnávání jednotlivých nástrojů používat. Jedná se především o adresnost/univerzalitu dávek, dobu jejich pobírání, podmínky pro poskytování a stanovení výše dávek. Mimo tato kritéria se budu také všimnout toho, jaké nástroje podporují zaměstnanost (popřípadě nezaměstnanost) osamělých rodičů a jaké další výhody a nevýhody mohou osamělým rodičům přinést. U služeb péče o děti se pak zaměřím na jejich bezplatné nebo zpoplatněné poskytování.

5.1. Základní shody a rozdíly v politice těchto zemí

Snahou vlády obou zemí je snížení sociálních nerovností mezi jednotlivými typy rodin a sladování zaměstnání a rodiny. Podle přehledu pomoci ze strany státu uvedeném výše jsem dospěla k závěru, že ve Velké Británii jsou osamělí rodiče více podporováni při vstupu na trh práce než je tomu v České republice. Britští osamělí rodiče, kteří chtějí pracovat, jsou totiž zpočátku finančně odměňováni, což slouží jako motivace pro vstup do zaměstnání. Podle mého názoru jsou osamělí rodiče v České republice podporováni spíše k tomu, aby se svými dětmi trávili co nejvíce času a při nástupu do zaměstnání nejsou nijak zvýhodňováni. Osamělí rodiče v České republice jsou oproti rodičům dětí z úplných rodin zvýhodněni například tím, že se svým dítětem mohou být déle doma, pokud onemocní nebo pobíráním peněžité pomoci v mateřství po delší časové období.

³ Informace o jednotlivých nástrojích v této kapitole čerpám opět z internetových stránek MPSV (www.mpsv.cz) a z práce Matějkové a Paloncycové Rodinná politika ve vybraných evropských zemích I.

5.2. Porovnání jednotlivých dávek

Tak jako v České republice, i ve Velké Británii mohou být státem poskytované dávky buď plošné, nebo adresné. U adresných dávek se v obou státech testují především příjmy rodiče, ve Velké Británii se však mnohdy zohledňuje také majetek a úspory (např. příspěvek na bydlení). Mezi dávky, které jsou v obou zemích neúplným rodinám poskytovány patří zejména dávky související s mateřstvím a rodičovstvím – peněžitá pomoc v mateřství a rodičovský příspěvek (ve Velké Británii je to Statutory Maternity Pay a Maternity Allowance), přídavek na dítě (Child Benefit), příspěvek na výživu dítěte a příspěvek na bydlení. Jednotlivé dávky však nejsou v obou státech používány stejně. Nejvíce se liší především institut mateřské a rodičovské dovolené a příspěvky, které se k nim váží, přídavek na dítě a výživné.

5.2.1. Porovnání příspěvků a výhod spojených s mateřstvím a rodičovstvím

Hlavním rozdílem týkajícím se těchto příspěvků spatřuji v délce jejich pobírání. Rodič v České republice může o své dítě pečovat až do 4 let jeho věku, aniž by přišel o nárok na pobírání dávky, která je s rodičovstvím spojena. Jak už bylo zmíněno výše, osamělá matka v České republice nejprve pobírá peněžitou pomoc v mateřství (po dobu 37 týdnů) a poté rodičovský příspěvek nejdéle do 4 let věku dítěte. Do tří let věku dítěte (po dobu rodičovské dovolené) je rodiči navíc garantován návrat do původního zaměstnání. Britští osamělí rodiče, oproti tomu, mají na rodičovskou dovolenou nárok pouze do jednoho roku věku dítěte, kdy je jim garantován návrat do práce, přičemž peněžitá dávka je jim poskytována pouze po dobu prvních 26 týdnů [Matějková, Palonciová 2003; 233-235]. Poté buď nastupují do zaměstnání nebo zůstávají doma se svým dítětem a pobírají podporu příjmu (Income Support).

Zhodnocení institutu rodičovské dovolené v ČR a ve VB

Pokud bych měla říci, v jakém státě je tento nástroj užíván lépe, přikláním se spíše k České republice. Schvaluji zde především jeho délku. Myslím si, že pro malé děti je velmi důležité, aby zpočátku svého života trávily se svou matkou (popřípadě s otcem) co nejvíce času. V budoucnu to totiž může mít vliv na mnoho dalších faktorů, jako je například vztah dítěte k rodiči nebo psychický vývoj dítěte. Druhým důvodem, proč souhlasím s délkou rodičovské dovolené v České republice je to, že se domnívám, že většina osamělých rodičů by se svému dítěti chtěla celodenně věnovat mnohem déle

než po dobu jednoho roku, stejně by zůstávali doma a pobírali jinou dávku od státu. Nevím, jaký by to mělo dopad, ale myslím si, že by to klidně mohlo způsobit i vyšší nezaměstnanost osamělých rodičů, až bude jejich dítě starší. Na státní podporu by si mohli natolik zvyknout, že by nebyli ochotni do zaměstnání později nastoupit.

Také se mi líbí, že v České republice mají osamělí rodiče příležitost chodit do práce a zároveň pobírat rodičovský příspěvek. Pokud se jim v době jejich nepřítomnosti postará o dítě jiná osoba, může tato možnost pomoci zejména osamělým rodičům, kteří na tom nejsou po finanční stránce nejlépe.

5.2.2. Přídavek na dítě v ČR a ve VB

Druhou dávkou, která je v každé z obou zemí používána odlišně je přídavek na dítě. Rozdíl spatřuji především v typu dávky. Přídavek na dítě v České republice je adresnou dávkou, zatímco ve velké Británii je tento přídavek dávkou plošnou. V České republice se testuje příjem rodiny a výše dávky je odvozena od násobku životního minima. Neúplné rodiny nejsou při pobírání tohoto přídavku nijak zvýhodněni a platí pro ně stejné podmínky jako pro rodiny úplné. Pokud bychom se však podívali, jak je tento nástroj užíván ve Velké Británii, z výše uvedených informací zjistíme, že tato dávka je v této zemi plošná. Mají na ní nárok všichni rodiče dětí bez ohledu na příjem rodiny. Výše přídavku je zde odvozená od pořadí narozeného dítěte. Na starší dítě je přídavek o něco vyšší než na každé další dítě v rodině. Dříve byly neúplné rodiny ve Velké Británii zvýhodněny, protože jim stát poskytoval o něco málo vyšší přídavky na děti než rodinám úplným. V současné době však neúplná rodina už v tomto ohledu výhodou není. Child Benefit ve Velké Británii a přídavek na dítě u nás se také liší věkem dítěte, který limituje pobírání této dávky. Ve Velké Británii stát tento přídavek poskytuje do 16 let věku dítěte nebo do 19 let věku dítěte, pokud studuje. V České republice je možnost pobírání této dávky stanovena do 18 let věku dítěte, nebo do 26 let, pokud se soustavně připravuje na budoucí povolání.

Zhodnocení přídavku na dítě v obou státech

Zamyslím-li se nad touto dávkou, zjistím, že u nás je adresnost tohoto přídavku pro osamělé rodiče značně nemotivující pro vyvíjení větší ekonomické aktivity. Kdyby totiž tato dávka byla plošná, osamělí rodiče by se snažili pracovat více, aby si svou finanční situaci vylepšili. Dokud však bude přídavek na dítě dávkou adresnou a rodiče

si spočítají, že pokud budou vydělávat více peněz, o tento přírůstek přijdou, budou v ekonomické aktivitě spíše pasivnější. Jsem pro, aby přírůstek na dítě byl stanoven jako plošná dávka. Mělo by na ni mít nárok každé dítě bez ohledu na příjem jeho rodiny. Na druhé straně však nesouhlasím s věkovou hranicí dítěte, která ve Velké Británii stanovuje pobírání přírůstku. Přikláním se k věkové hranici 26 let, která je stanovena v České republice, pokud s dítě soustavně připravuje na budoucí povolání. Děti z neúplných rodin by pak, podle mého názoru, měly menší možnost studovat vysokou školu než děti z rodin úplných. Po střední škole by jim skončil nárok na pobírání přírůstku na děti a bylo by zde jistě velké množství osamělých rodičů, kteří by si nemohli dovolit své dítě při dalším studiu finančně podporovat.

5.2.3. Porovnání příspěvku na výživu dítěte v České republice a ve Velké Británii

Třetí důležitou dávkou pro osamělé rodiče je příspěvek na výživu dítěte, neboli výživné. Ani v jedné z těchto zemí není tato dávka poskytována ze strany státu, ale ze strany nepřítomného rodiče. Jak už bylo uvedeno, v České republice je výše výživného stanovena soudem a tento příspěvek může být poskytován, pokud je to nutné, i ve věcné formě. Ve Velké Británii se výše výživného vypočítává z čistých příjmů rodiče, který ho platí a přihlíží se i k počtu dětí v nově založené rodině. Jak jsem zjistila, hlavním rozdílem mezi oběma státy je to, že ve Velké Británii je osamělému rodiči, který se plně zařadil do placené práce nebo přešel z polovičního úvazku na plný, poskytován ještě příplatek k výživnému (Child Maintenance Bonus), což slouží jako motivace pro nástup do práce na plný úvazek. V České republice bohužel nic takového neexistuje.

5.3. Porovnání dalších nástrojů

5.3.1. Daňová opatření obou států

Mimo těchto nejvýznamnějších dávek, které jsem porovnávala, jsou v obou zemích stanoveny daňová opatření. V České republice i ve Velké Británii jsou rodičům poskytovány daňové úlevy na vyživované dítě, kde se ovšem nezohledňuje to, zda se jedná o osamělého rodiče, či nikoli. Ve Velké Británii je to ještě dávka z daní pracujícímu, který je zodpovědný alespoň za jedno dítě. Zde se k tomu, zda

zaměstnanec žije v páru, nebo je osamělý, přihlíží [Matějková, Paloncyová 2003; 238-239].

5.3.2. Sociální služby a služby péče o předškolní děti

Jak jsem už v této práci jistě psala, pro neúplné rodiny jsou důležité nejen dávky a daňová opatření, ale také sociální služby a především zařízení péče o dítě, které osamělým rodičům velmi pomáhají. V obou zemích mají osamělí rodiče k dispozici sociální poradenství, prostřednictvím něhož získávají informace o jednotlivých dávkách a zařízení péče o děti, které se o potomky osamělých rodičů postarají v jejich nepřítomnosti. V obou zemích jsou zařízení péče o děti, které ještě nechodí do školy, placené. Pouze britským dětem od 4 do 5 let jsou služby péče o děti poskytovány zdarma. Osamělí rodiče v České republice však mohou požádat o osvobození od tohoto poplatku z důvodu nízkého příjmu⁴. Také ve Velké Británii někteří osamělí rodiče tento poplatek platit nemusí. Jedná se ovšem jen o ty, kteří jsou zaregistrováni v programu „Akce pro osamělé rodiče“ a přijali práci na poloviční úvazek, maximálně na 16 hodin týdně. Výhodu mají i osamělí rodiče zaměstnaní na více hodin, kteří si mohou náklady za péči o děti odečíst. Pokud bych mohla sama rozhodnout, zda budou zařízení péče o děti osamělých rodičů placené, či nikoli, nevím, jakou možnost bych zvolila. Nejspíše bych se snažila prosadit školky zdarma pro děti osamělých pracujících rodičů bez ohledu na jejich příjem. Myslím si, že pokud je osamělý rodič zaměstnán a nemá k dispozici nikoho z rodiny nebo přátel, kdo by se o jeho dítě během pracovní doby postaral, nemá jinou možnost než umístit své dítě do některého ze zařízení péče o děti. Oproti tomu se nedivám příliš kladně na osamělé rodiče, kteří jsou dobrovolně doma, odmítají pracovat, jsou závislí na dávkách od státu a ještě k tomu jsou osvobozeni od placení poplatků za školku, kterou jejich dítě navštěvuje. Tito rodiče by si podle mého názoru měli poplatky za zařízení péče o děti předškolního věku hradit.

⁴ informace získaná od zaměstnankyně Mateřské školy Příbram, Bratří Čapků 235

6. Aktivity státu týkající se sladování práce a rodiny

Na závěr bych se ještě chtěla zamyslet nad aktivitami státu, které přispívají ke skloubení práce a rodiny, což je pro zodpovědného osamělého rodiče velmi důležité. Myslím si, že v současné době se většina států snaží poskytnout rodičům co nejoptimálnější podmínky k tomu, aby mohli co nejlépe sladit rodinné povinnosti s povinnostmi v zaměstnání. Především pro osamělé rodiče to není jednoduchý úkol. Musí pečovat o své děti a zároveň rodinu zajistit po finanční stránce. Na aktivity států, kterými je toto sladování podporováno se dívám velmi kladně. Nebyla bych proti, kdyby i v naší republice byla pro osamělé rodiče realizována podobná akce jako ve Velké Británii. Nyní mám na mysli již zmiňovanou „Akci pro osamělé rodiče“ (New Deal for Lone Parents). V České republice totiž zatím žádná podobná akce, která by se v tomto ohledu zaměřovala pouze na osamělé rodiče neexistuje. Osamělí rodiče u nás, kteří chtějí pracovat, by jistě takovéto poradenství ocenili. Kladně hodnotím i poskytování prémie osamělým rodičům, kteří absolvovali školení k uplatnění na trhu práce. Myslím si, že by bylo potřeba, aby osamělí rodiče v České republice měli k dispozici programy a výhody, které by je více motivovaly k zaměstnanosti. Nemohu však říci, že by se česká vláda vůbec nesnažila takovéto výhody zavádět. Nedávno schválená možnost pracovat při pobírání rodičovského příspěvku je v tomto ohledu jedním z pozitivních kroků naší vlády. Mezi další výhody by však také mohlo patřit například již zmiňované osvobození od hrazení poplatků za služby péče o děti pro zaměstnané osamělé rodiče nebo plošné přídatky na děti, které by jim nebránily vyvinout větší ekonomickou aktivitu.

7. Navrhované řešení

Poté, co jsem se do problematiky neúplných rodin podívala hlouběji, docházím k přesvědčení, že sociální zabezpečení neúplných rodin státem není zdaleka tak jednoduchý úkol, jak by se mohlo zdát. Je důležité neúplné rodiny finančně podporovat, protože mají často k dispozici méně finančních prostředků než rodiny úplné a mohou se tak snadno dostat do finančních potíží, ale na druhou stranu je také důležité tyto rodiny nepodporovat příliš, abychom nezpůsobili to, že osamělí rodiče dají přednost pasivnímu pobírání dávek před aktivním nástupem do zaměstnání. Zamyslím-li se nad řešením, které by se dalo na tuto problematiku použít, docházím k přesvědčení, že žádné komplexní paušální řešení ve skutečnosti vytvořit nelze. Rodina od rodiny se totiž od sebe liší a to, co pro jednu rodinu může být problémem, pro druhou zdaleka problém znamenat nemusí. Jediné, co bych zavedla pro všechny typy rodin, by bylo plošné pobírání přídavků na dítě, které by byly poskytovány do 18 let, popřípadě do věku 26 let, pokud se dítě soustavně připravuje na své budoucí povolání. Zdá se mi to mnohem spravedlivější, než poskytování tohoto přídavku adresnou formou. Na tuto dávku by podle mého názoru mělo mít nárok každé dítě bez ohledu na příjem jeho rodiny. Pokud bych však měla něco dalšího změnit, navrhla bych pouze dílčí úpravu jednotlivých nástrojů, které se vztahují k jednotlivým typům neúplných rodin. V následujících řádcích se tedy budu snažit popsat mou představu o sociálním zabezpečení neúplných rodin státem.

Nejprve se zaměřím na neúplné rodiny s malými dětmi. Myslím si, že pro správný vývoj dítěte je velmi důležitý jeho kontakt s rodičem především v raném dětství a hlavně tehdy, když druhý rodič není k dispozici. Proto souhlasím s délkou rodičovské dovolené, která je v České republice stanovena a určitě bych ji nezkracovala. Na druhou stranu podporuji i ty osamělé rodiče, kterým příspěvky od státu nestačí na to, aby svým malým ratolestem poskytli vše, co potřebují a chtějí si k rodičovskému příspěvku ještě nějaké peníze přivydělat. Možnost osamělých rodičů pracovat při pobírání rodičovského příspěvku bych rozhodně nerušila, možná bych ji omezila počtem hodin, po které mohou rodiče pracovat. Optimální by podle mého názoru bylo tak 20 hodin za týden, aby rodiče, i přestože pracují, měli čas se svým dítětem dostatečně věnovat. Na výši příjmu by nezáleželo. Otázkou je i úhrada poplatků za školku. Navrhovala bych to, že

za děti osamělých rodičů s nízkými příjmy, kteří pracují, by poplatky za školku hradil stát. Rodiče, kteří jsou dobrovolně nezaměstnaní, by si školku museli platit sami.

Dále bych se soustředila také na neúplné rodiny, v jejichž čele stojí nezaměstnaný rodič a snažila bych se je k zaměstnanosti určitým způsobem motivovat. Zde by významnou roli mohly hrát finanční odměny (bonusy) za to, že tito rodiče nastoupí do práce nebo za to, že absolvují školení k uplatnění na trhu práce.

Další výhody, které jsou v České republice neúplným rodinám poskytovány, bych jim ponechala i nadále. Jediné, co bych ještě chtěla dodat je to, že podle mého názoru větší podpora neúplných rodin není potřeba, aby potom nedošlo k tomu, že budou rodiče dávat přednost oddělenému životu před manželstvím, protože to pro ně bude výhodnější.

8. Závěr

Rodiče stojící v čele neúplných rodin to nemají v životě jednoduché. Musí vychovávat své děti a zároveň rodinu zabezpečit i finančně. Absence platu druhého partnera není zanedbatelná, finanční prostředky na pokrytí výdajů neúplné rodiny často nestačí a proto v některých případech musí pomáhat stát. Jak velká by tato pomoc měla být, je složitou otázkou. Zabránit chudobě neúplných rodin je velmi důležité, ale na druhou stranu si myslím, že by stát tyto rodiny neměl podporovat přespříliš, aby tato pomoc nebyla zneužívána. Nástroje v České republice i ve Velké Británii jsou si podobné, ale je zde možné nalézt i některé rozdíly. Zdá se mi, že ve Velké Británii je podporována hlavně zaměstnanost rodičů stojících v čele neúplných rodin, v České republice se naopak klade důraz na to, aby osamělí rodiče trávili se svými dětmi co nejvíce času. Dospěla jsem k názoru, že rodinná politika vztahující se k neúplným rodinám ve Velké Británii i v České republice má své klady i zápory. Pokud bych se snažila vytvořit co nejoptimálnější řešení na podporu všech neúplných rodin, zjistím, že nějaké paušální řešení ve skutečnosti vytvořit nelze. Existují totiž různé typy neúplných rodin, s čímž souvisí i odlišnost problémů, kterým musí čelit. Krokem, který bych podnikla, by však byla snaha o částečné upravení některých nástrojů vztahujících se k určitým typům neúplných rodin. Pro všechny typy rodin bych se pak pokusila prosadit pouze zavedení plošného přídatku na děti.

9. Použité informační zdroje:

- DUDOVÁ, R. *Co znamená rozvod pro ženy a co pro muže* [online]. [2006-04-24]. Dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php3?disp=teorie&shw=204&lst=110>>
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál 2001. ISBN 80-7178-585-0.
- KALIBOVÁ, K., PAVLÍK, Z. Neúplné rodinné domácnosti. In Pavlík, Z. *Sňatečnost a rodina*. Praha: Portál, 1992 s 148-164. ISBN 80-200-0068-2.
- PIŠTORA, L. *Statistické analýzy za 2. pololetí 2002* [online]. [2005-12-02]. Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/o/1102-02-za_2__pololeti_2002-rodiny_a_domacnosti_v_cr_\(podle_slodb\)_](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/o/1102-02-za_2__pololeti_2002-rodiny_a_domacnosti_v_cr_(podle_slodb)_)>
- PŘIB, J. *Přehled sociálních dávek pro rodiny v roce 2006* [online]. [2006-04-18]. Dostupné z: <<http://www.aperio.cz/rodina/socialni-zabezpeceni.shtml#davky>>
- MATĚJKOVÁ, B., PALONCYOVÁ, J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích I*. Praha: VÚPSV 2003. ISBN 80-239-3017-6.
- MATĚJKOVÁ, B., PALONCYOVÁ, J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II : syntéza z monografií uvedených ve studii "Rodinná politika ve vybraných evropských zemích I" s ohledem na situaci v České republice*. Praha: VÚPSV 2004. ISBN 80-239-3204-7.
- SINGLY, F. DE. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál 1999. ISBN 80-7178-249-1.

Další zdroje:

- <http://www.aperio.cz>
- <http://www.czso.cz>
- <http://www.gingerbread.org.uk/lprtsi.html>
- <http://statistics.gov.uk/>
- <http://www.mpsv.cz>
- <http://www.vupsv.cz>

10. Příloha – Projekt bakalářské práce

Projekt bakalářské práce

Předpokládaný název práce:

Sociální politika ve vztahu k neúplným rodinám v České republice a ve Velké Británii

Námět práce:

Tato práce by se měla týkat srovnání sociální politiky ve vztahu k neúplným rodinám v České republice a ve Velké Británii. Rodiny, které se skládají pouze z jednoho rodiče a dětí se mnohem snadněji dostávají do sociálních potíží než rodiny úplné. Snaží se stát nějakým způsobem takovýmto rodinám pomáhat? A jestli ano, jaké nástroje se jeví jako nejefektivnější? Právě na tyto otázky by se měla tato práce pokusit nalézt odpovědi.

Předpokládané metody zpracování a předběžná struktura práce:

Hlavním cílem této práce bude prostřednictvím sekundární analýzy dat najít odpovědi na otázky, které se tohoto tématu týkají a porovnat vztah sociální politiky k neúplným rodinám v České republice a ve Velké Británii. Nejprve bych se chtěla zaměřit na pojem neúplná rodina, vysvětlit ho a popsat typologii neúplných rodin. Poté bych ráda uvedla statistiky, které se k tomuto problému vztahují a pokusila se porovnat situaci u nás a ve Velké Británii. Dále zjistím, jakým způsobem těmto rodinám pomáhá stát a jaké jsou konkrétní nástroje této pomoci. Výsledkem této komparace bude návrh na co nejoptimálnějšího řešení.

Orientační seznam literatury:

- BAUEROVÁ, J. *Zaměstnaná žena a rodina*. Praha: Práce 1974.
- ČERNÁ, P. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex Bohemia 2001.
- HAMPLOVÁ, D., Rychtaříková, J. *České ženy: vzdělání, partnerství, reprodukce a rodina*. Praha: Sociologický ústav AV ČR 2003.
- MAREŠ, P., POTOČNÝ, T. *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister&Principál 2003.
- MAŘÍKOVÁ, H. *Muž v rodině: demokratizace sféry soukromé*. Praha: Sociologický ústav AV ČR 1999.
- MATĚJČEK, Z. *Přestali jste být manželi, zůstáváte rodiči*. Jinočany: H&H 1992.
- MATĚJKOVÁ, B., PALONCYOVÁ, J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích I*. Praha: VÚPSV 2003.
- MATĚJKOVÁ, B., PALONCYOVÁ, J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II*. Praha: VÚPSV 2004.
- PAVLÍK, Z. *Sňatečnost a rodina*. Praha: Portál 1992.
- PLAŇAVA, I. *Spolu každý sám: v manželství a rodině*. Prahy: Lidové noviny 1998.
- SCHAEETTER, E. *Co je to rodina?*. Praha: Návrat domů 1995.
- SINGLY, F. de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál 1999.
- SULLEROTOVÁ, E. *Krize rodiny*. Praha: Karolinum 1998. VESELÁ, R. a kol. *Rodina a rodinné právo*. Praha: Eurolex Bohemia 2004.
- TONER, J. *Když doma něco schází*. Praha: Nadace pro rodinu 1993 WOLFOVÁ, D. *Když partner odchází*. Praha: Ikar 1994.
- WARSHAH, R. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál 1996.
- <http://www.czso.cz>
- <http://www.gingerbread.org.uk/lprtsi.html>
- <http://www.vupsv.cz>

Konzultant: PhDr. Gabriela Munková, CSc.